

РОСІЙСЬКА ЕКСПАНСІЯ У КИТАЇ У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Уже в перше десятиліття ХІХ ст. китайський ринок став набувати особливого значення для Росії, так як збільшення числа поселень в Російській Америці вимагало доставки туди все більшої кількості продовольчих та інших товарів. У середині ХІХ ст. відбувається зближення володінь Росії та Цінського Китаю в Центральній Азії. Пов'язано це було з завершенням тривалого і складного процесу приєднання Казахстану до Росії, прагненням її правлячих кіл зміцнити та забезпечити торговельні зв'язки Росії із Сіньцзяні і Середньою Азією. До 60-х рр. ХІХ ст. дипломатичні зносини між Росією і Китаєм, здійснювалися через посередництво місцевих прикордонних властей і російську духовну місію, яка була заснована ще в 1716 р. за ініціативою Петра I [1, с. 86].

Підписаний 25 липня 1851 р. Кульджінський трактат заклав правову основу для офіційних торговельних відносин Росії і Китаю в Центральній Азії і зіграв важливу роль в її подальшому розвитку і зміцненні. Тобто Росія так само, як інші європейські держави і США, отримала від Китаю для своїх підданих право екстериторіальності. Підписавши Кульджінський трактат Росія отримала свободу рук для своїх дій в Казахстані та Середній Азії. Договір показав, що Китай не здатний протистояти агресії Росії в Середній Азії, тому імперія Цін стала на шлях поступок Росії [2, с. 46].

Величезні території в басейні Амура, залишені Нерчинською угодою для вирішення в майбутньому, все більшою мірою привертати увагу Росії. Російська колонізація до цього часу вже проникла в райони Далекого Сходу, включаючи Камчатку, ніби охоплюючи безпосередньо басейн Амура. Зміна міжнародної ситуації на Далекому Сході, активне залучення в політику в цьому регіоні європейських держав, спонукали Росію більш енергійно зайнятися питанням про майбутнє цих районів.

Усвідомлюючи всю серйозність ситуації, що склалася, навесні 1858 р. Росія розпочинає переговори про територіальне розмежування з Китаєм, які велися одночасно в Айгуні і Тяньцзіні. Внаслідок переговорів кордон до з'єднання Амура з Уссурі встановлювався по течії Амура, при цьому землі по лівому березі річки стали належати Росії, а по правому – Китаю. Це стало першим кроком російського завоювання Китаю [3, с. 238].

Важливу роль у цьому процесі відігравав Микита Муравйов, який спонукав царя до рішучих дій на Далекому Сході, і особливо це було помітно після посилення позицій Великої Британії на території Китаю.

У тому ж 1858 р. в Тяньцзіні укладений російсько-китайський договір, що надавав ряд китайських портів для російських кораблів. У 1860 р. в Пекіні був підписаний додатковий договір, який встановив кордон між Росією і Китаєм по річці Уссурі і далі на південь до моря (це

означало, що Уссурійський край тепер належить Російській імперії), а також «відкривав для російських товарів і купців столицю Китаю Пекін і міста Ургу, Калган та Кашгар» [3, с. 246]. Ці договори свідчили про те, що у своїй агресивній політиці по відношенню до Китаю Росія була нітрохи не краще інших європейських держав і США. Саме у цих діях простежується наростання експансійних зазіхань Російської імперії та їх масштабність. Китай розумів, що не може протистояти такому сильному супернику, тому знову ішов на поступки.

У 1896 р. був підписаний секретний російсько-китайський договір, який оформив військовий союз проти Японії. Він давав право Росії на спорудження через Маньчжурію залізниці до Владивостока (найкоротший шлях від Забайкалля до Примор'я) з дозволом перевозити по ній російські війська, а також використовувати за потребою китайські порти. Після використання протягом 80 років Китайсько-Східної залізничної дороги (КСЗД) з усім майном і будівлями вона повинна була безоплатно перейти у власність Китаю. Зважаючи на стратегічну важливість КСЗД російський уряд узяв її під свій контроль. Важливе стратегічне значення в реалізації експансіоністської політики Росії мало також будівництво Транссибірської залізниці, що відкривало можливості до розробки надр Сибіру і Далекого Сходу [2, с. 104].

У 1898 р. Китай передав Росії право оренди на 25 років південної частини Ляодунського півострова і Порт-Артура, який став базою російського флоту на Тихому океані. Останні зміни на російсько-китайському кордоні відбулися в 1911 р. у китайському місті Ціцикар (Маньчжурія) був підписаний Договірний акт (Ціцикарський протокол), за яким всі острови на річці Аргунь були розподілені між сторонами

Внаслідок таких планомірних дій була повністю проведена демаркація кордону між двома імперіями. Росія, керуючись ідеєю Миколи II, що «майбутнє Росії – в Азії», проголосила себе другом і покровителем Китаю. Проте, таке добросусідське ставлення, яке Росія всіма силами демонструвала, насправді було лише прикриттям її експансіоністських планів, які вона до того ж дуже успішно здійснювала.

Список використаних джерел:

1. Беспрозванных Е. Л. Приамурье в системе русско-китайских отношений: XVII – середина XIX в. – Хабаровск: Кн. изд-во, 1986. – 336 с.
2. Воскресенский А. Д. Россия и Китай: теория и история межгосударственных отношений. – М. : Московский общественный научный фонд; ООО «Издательский центр научных и учебных программ», 1999. – 412 с.
3. Священко З. В. Історія Росії XVIII – початку XX століття – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – 558 с.